

І. Б. КОВТУН, канд. держ. упр., доц.

Т. В. ТЕРЕЩЕНКО, канд. екон. наук, доц.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Резюме. Стаття присвячена висвітленню авторських поглядів стосовно теоретичних аспектів застосування синергетичного підходу до формування економічного потенціалу сучасної територіальної громади. Встановлено, що потенціал територіальної громади характеризує множину можливостей її розвитку за умов використання всього комплексу її ресурсів, особливостей минулої, актуальної та планової структури її господарства, географічного розташування та інших чинників. Схарактеризовано системний, відтворювальний і ресурсний підходи до визначення змісту економічного потенціалу. Особливу увагу приділено системному підходу, який дає змогу розкривати такі аспекти щодо трактування змісту економічного потенціалу, як елементний, структурний, функціональний, інтеграційний та історичний. Зміст та елементи економічного потенціалу територіальної громади запропоновано розглядати з точок зору його ресурсного забезпечення; здатності до структуризації та готовності до здійснення соціально-економічних перетворень; формування ринкового середовища; рівня та якості життя громади; сфери реалізації. Встановлено, що оскільки економічний потенціал територіальної громади постає складною різномірною системою, до його вивчення варто застосовувати синергетику, яка надає можливість пояснити складність та багатоманітність суспільних відносин і процесів, що відбуваються в територіальній громаді, а також обґрунтувати зміст і логіку побудови її економічного потенціалу. Формування економічного потенціалу території має відбуватися з урахуванням системних принципів синергетичної концепції, а саме: самоорганізації; самовідтворення; підпорядкування; відкритості; резонансного впливу; нестійкості; постійних флуктуацій; біфуркації розвитку; поліваріантності розвитку; динамічної ієрархічності; нелінійності; взаємозв'язку, взаємодії та взаємозамінності елементів системи.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал територіальної громади, розвиток, місцевий економічний розвиток, система, синергія, синергетична концепція, синергетичний підхід.

ВСТУП ТА ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах інтенсифікації економічної конкуренції одним із ключових питань функціонування територіальних громад (ТГ) є забезпечення системного економічного розвитку відповідних територій [1]. Причому на передній план виходить необхідність формування цілісного економічного потенціалу ТГ. Саме економічний потенціал є основою для забезпечення конкурентоспроможності території, системного, збалансованого місцевого економічного розвитку, підвищення рівня добробуту жителів ТГ тощо. На нашу думку, саме застосування синергетичного підходу дає змогу раціонально підходити до процесу розподілу ресурсів території, акумулювання резервів для забезпечення динамічного економічного зростання, а також формування можливостей для розв'язання проблем, реалізації пріоритетів, які є актуальними для конкретної території. Поглиблення інтересу до вивчення синергії та принципів її реалізації під час формування економічного потенціалу ТГ пов'язано з можливостями отримання до-

даткових економічних та інших результатів, які є важливими для забезпечення життєдіяльності громади та її системного розвитку. Варто наголосити, що отримання синергетичного ефекту в процесі функціонування та розвитку ТГ є можливим за рахунок об'єднання зусиль, отриманих унаслідок системної взаємодії, взаємозалежності влади, бізнес-структур, громадянського суспільства, а також урахування особливостей і структури наявного економічного потенціалу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти формування потенціалу території, зокрема економічного потенціалу територіальної громади досліджені в працях М. Гедза, С. Дорогунцова, М. Долішнього, В. Кузьміна, О. Новікова, Ю. Школи та ін. Необхідність використання синергетичного підходу під час розв'язання наукових проблем обґрунтовується такими авторами, як Ю. Бойко, Г. Монастирський, Л. Потравка та ін. На нашу думку, на

особливу увагу заслуговує необхідність подальшого вивчення змісту та базових принципів формування економічного потенціалу, з урахуванням системних принципів синергетичної концепції, що і зумовило мету дослідження.

Мета статті — обґрунтувати зміст, структуру, основні принципи та наукові підходи до формування економічного потенціалу ТГ з урахуванням синергетичної концепції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Саме слово “потенціал” є похідним від латинського *potentia* й означає “потужність, сила”. Таким чином, потенціал як економічну категорію прийнято розуміти як сукупність наявних ресурсів, запасів, засобів, здібностей, прихованих або досі нереалізованих резервів, можливостей, які за зміни умов можуть бути використані для досягнення поставлених цілей, здійснення певної економічної діяльності тощо. Потенціал ТГ характеризує множину можливостей її розвитку за умов використання всього комплексу її ресурсів, особливостей минулої, актуальної та планової структури її господарства, географічного розташування та інших чинників.

Поняття економічного потенціалу науковці розкривають як:

- сукупність наявних ресурсів, які можуть бути використані для досягнення певної мети [2];
- сукупність можливостей з організації економічної діяльності в межах або наявних, або можливих умов і обмежень законодавчого, фінансового, організаційно-технічного та територіально-галузевого характеру цих умов [3];
- сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, а також компетенції, що можуть бути використані для досягнення певних цілей [4].

Термін “економічний потенціал” досить широко вживають в управлінській практиці, причому його зміст трактують по-різному. Це може бути зумовлено множинністю оцінок потенціалу одних і тих самих економічних та/або територіальних систем.

Детальне вивчення дефініції “економічний потенціал” дає змогу виокремити цілу низку наукових підходів до визначення його змісту. Так, поширеною є думка, що економічний потенціал доцільно розглядати з двох позицій: з позиції власне потенціалу — можливостей, здатностей, резервів для розвитку, а також з позиції ресурсів — реальних і номінальних, якими володіє територіальна громада.

У окремих наукових працях виділяють такі підходи до визначення змісту економічного потенціалу:

- системний — цей підхід дає змогу розглянути можливості й резерви територіальної громади, регіону як відкритої соціально-економічної системи;
- відтворювальний — дає змогу розглядати потенціал відповідно до структури доходів бюджету та темпів їх зростання;
- ресурсний — дає змогу структурувати потенціал за наявними ресурсами та передбачуваними можливостями їхнього використання [5].

Не менш цікавим є системний підхід до трактування змісту економічного потенціалу, що дає змогу розкривати такі його аспекти [5]:

- 1) елементний — виявлення кількісної та якісної структури потенціалу;
- 2) структурний — визначення зв'язків і взаємозалежностей між елементами потенціалу;
- 3) функціональний — виявлення функціонального призначення елементів потенціалу;
- 4) інтеграційний — визначення протиріч у структурі потенціалу та здатності до об'єднання та взаємодії його складових;
- 5) історичний — оцінювання потенціалу крізь призму його історичного розвитку, сформованих тенденцій, закономірностей розвитку.

У науковій літературі існує досить широке розмаїття підходів до визначення дефініції “економічний потенціал ТГ”. У сучасних умовах економічний потенціал території розглядають як сукупність різнорідних ресурсів, що формують основу її економіки, “мають просторове розміщення та часовий характер, визначають стан і перспективи розвитку території. Причому передбачається прояв синергетичного ефекту “успішності” сполучення окремих господарюючих одиниць у єдиній системі” [1; 6, С. 44].

Для отримання синергетичного ефекту під час формування економічного потенціалу ТГ важливо систематизувати елементи, що становлять його основу. У загальному вигляді зміст та елементи економічного потенціалу ТГ вважаємо за доцільне розглядати з різних точок зору, зокрема:

1) ресурсного забезпечення (передбачає структурування економічного потенціалу з позиції реальних і номінальних ресурсів громади):

- бюджетний;
- трудовий;
- фінансовий;
- виробничий;
- технологічний;
- матеріально-технічний;
- сировинний;
- природо-кліматичний;

2) здатності до структуризації та готовності до здійснення соціально-економічних перетво-

рень (передбачає здатність до інтегрування ресурсів, можливостей, зусиль, знань, інституцій, налагодження відповідних сталих зв'язків і залежностей):

- інституційний;
- інтеграційний;
- комунікаційний;
- управлінський;
- організаційний;
- кваліфікаційний;
- інформаційний;
- психологічний;
- нормативно-правовий;
- науково-методичний;

3) формування ринкового середовища (передбачає можливість структурування потенціалу з позиції здатності території функціонувати та розвиватись в умовах ринку):

- підприємницький;
- споживчий;
- маркетинговий;
- інвестиційний;
- інноваційний;
- експортний;
- інфраструктурний;

4) рівня та якості життя громади (ілюструє можливості ТГ щодо реалізації життєвих стратегій людей, максимальне задоволення їхніх потреб, інтелектуально-культурний розвиток населення, його свободу та правову захищеність):

- інтелектуальний;
- освітній;
- науковий;
- соціальний;
- демографічний;
- екологічний;
- культурний;
- інфраструктурний;
- правовий;

5) сфери реалізації (стосується галузей економіки ТГ, у яких здійснюється використання потенціалу):

- промисловий;
- сільськогосподарський;
- будівельний;
- торгівельний;
- транспортно-логістичний;
- туристичний;
- управлінський тощо.

Розвиток економічного потенціалу доцільно розглядати як складний, тривалий і динамічний процес, що відбувається під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, у ході якого нарощуються можливості для економічного зростання в ТГ. Створений при цьому синергетичний ефект від взаємодії всіх складових економічного потенціалу громади сприяє:

покращенню економічних і соціальних умов; реалізації інтересів усіх жителів, економічних суб'єктів, інших зацікавлених сторін. Варто зауважити, що отримання такого синергетичного ефекту може бути однією з самодостатніх цілей розвитку економічного потенціалу, певним "бонусом", який може виражатися у збільшенні згуртованості населення громади, зацікавленості в економії та раціональному використанні наявних ресурсів, креативності місцевих підприємців, відродженні місцевої культурної спадщини, зростанні народжуваності, зменшенні відтоку молоді з громади тощо.

Проте, отримання синергетичного ефекту є можливим лише в тому разі, коли елементи потенціалу доповнюють, посилюють один одного. Необхідною умовою є досягнення структурованості економічної системи та дотримання інтересів усіх учасників завдяки ефективному управлінню. Базовими в цьому контексті є ефекти сукупності знань, можливості використання інфраструктурних об'єктів і зниження витрат. Важливо вміло реалізувати освоєні знання задля досягнення економічних переваг та якнайбільш повного задоволення потреб населення, що є індикатором ефективної діяльності [7].

Для розв'язання проблем економічного розвитку громади доцільно "здійснити аналіз поточної ситуації, здійснити відбір проблем, які потребують першочергового розв'язання, оцінити можливості щодо їх розв'язання, використання наявних ресурсів з метою задоволення потреб. Результат має відповідати соціальним та економічним вимогам. Наявність позитивного синергетичного ефекту в складі створеної цінності засвідчує високий рівень ефективності господарювання" [7, С. 4; 8].

Не можна не погодитися з думкою, що складові економічного потенціалу самі собою не почнуть взаємодіяти, допоки на них не буде здійснено вплив як раціональний, так і цілеспрямований. Таким механізмом, що здатен привести в дію всі ресурси, є менеджмент, його якісні й організаційні основи, закладені в структурі управління, організаційній культурі, компетенціях, інноваційності службовців апарату управління, які сформовані в органах місцевого самоврядування та регіонального управління, підприємствах, установах, організаціях ТГ і становлять організаційний потенціал території [8].

Формування економічного потенціалу ТГ вимагає використання системного підходу. Адже економічний потенціал будь-якої території виступає складною цілісністю різномірних елементів, взаємозалежних і взаємопов'язаних між собою. Саме системний підхід дає змогу релевантно оцінити, обґрунтувати структуру, логіку

побудови, кожен окремих елемент економічного потенціалу певної території, зв'язки між ними, а також повною мірою вивчити ключові аспекти, чинники та передумови його формування.

Варто зауважити, що в рамках системної методології використовують синергетичні підходи, які дають змогу розглядати економічний потенціал ТГ як систему, що здатна до самоорганізації та структурування. У цьому контексті, на нашу думку, доцільно виокремити такі підходи, як: елементний (розгляд економічного потенціалу як сукупності елементів системи); структурно-комунікаційний (дослідження зв'язків між елементами системи та системи із зовнішнім середовищем, іншими системами); функціональний (ідентифікація функцій системи); цільовий (визначення дерева цілей системи); ресурсний (систематизація реальних і номінальних ресурсів, що формують потенціал); історичний (вивчення етапів формування, зміни та визначення перспектив розвитку потенціалу). Поєднання окремих функціональних елементів створює системний ефект лише тоді, коли один елемент підсилює інший.

Оскільки економічний потенціал ТГ постає складною різномірною системою, до його вивчення варто застосовувати синергетику, сутність якої полягає "у висвітленні емерджентних макроскопічних властивостей системи, тобто таких властивостей, які є результатом кооперативної взаємодії" [9]. Синергетика дає змогу пояснити складність і багатоманітність суспільних відносин та процесів, які відбуваються у ТГ, а також обґрунтувати зміст і логіку побудови її економічного потенціалу. Предметом вивчення синергетики виступають процеси організації, самоорганізації, структурування, співробітництва, співучасті, взаємодії в межах такого складного об'єкта дослідження як економічний потенціал ТГ, що оцінюється нами як складна відкрита система.

Формування цілісного, потужного економічного потенціалу території дає змогу отримати синергетичний ефект, вираженням якого постають: економічне зростання території; створення нових робочих місць; підвищення рівня добробуту окремих жителів і громади загалом; розбудова та повноцінне функціонування об'єктів інфраструктури тощо. Необхідно підкреслити, що можливість отримання синергетичного ефекту під час формування економічного потенціалу території та забезпечення економічного розвитку громади ми насамперед вбачаємо у налагодженні ефективної взаємодії, активної співпраці місцевої влади, бізнесу та громадськості. Причому основою для забезпечення позитивного синергетичного ефекту є сприят-

ливі можливості для обміну знаннями, набутим досвідом, а також раціональне поєднання та використання наявних ресурсів, матеріально-технічної бази тощо.

Головними ознаками системного економічного розвитку території як результату реалізації її економічного потенціалу мають стати:

- забезпечення реалізації двох домінуючих цілей — економічне зростання та збереження наявних і створення нових робочих місць;
- довготривале спрямування цілей розвитку території та масштабування їхнього впливу на усіх членів ТГ (а не лише безпосереднім учасникам змін: власникам, керівникам або працівникам бізнес-структур);
- створення органами місцевого самоврядування сприятливих умов для розвитку підприємницької активності;
- синергетичний характер процесу економічного розвитку території (за рахунок спільних зусиль місцевої влади, представників бізнесу та громадськості).

Формування економічного потенціалу території має відбуватися з урахуванням системних принципів синергетичної концепції, а саме:

- самоорганізації (згідно з цим принципом, економічний потенціал ТГ розглядають з точки зору процесного підходу, а саме як сукупність процесів, у ході яких спонтанно створюється, впорядковується, підтримується, відтворюється чи вдосконалюється його структура, відповідне компонентне наповнення і які спрямовані на збереження його цілісності);
- самовідтворення (за цим принципом ТГ забезпечує певний рівень кількісних та якісних параметрів економічного потенціалу, що залежить від характеру та сили впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища території);
- підпорядкування (відповідно до цього принципу, формування економічного потенціалу ТГ відбувається під впливом необхідності його упорядкування, належного структурування, що залежить від наявних умов розвитку самої території, а також цілей, пріоритетів, потреб відповідної громади);
- відкритості (на стан і перспективи розвитку економічного потенціалу конкретної ТГ впливають зовнішні чинники прямої та опосередкованої дії, серед яких можуть бути регіональна економічна політика, повноваження місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, а також практика їхньої взаємодії в соціально-економічній сфері, бюджетна, податкова

політики держави, державна політика зайнятості, рівень інвестиційної привабливості громади та регіону, геополітичне розташування відповідної території, наближеність до об'єктів інфраструктури тощо);

- резонансного впливу (дія цього принципу переконливо доводить, що для формування економічного потенціалу ТГ, а отже — забезпечення економічного розвитку та підвищення рівня добробуту її населення важливою є не стільки сила впливу (наприклад, значні фінансові чи інші ресурси), скільки стратегічно (тактично) вивірена точка впливу та відповідний алгоритм поведінки (тобто, вчасно прийняті рішення, правильно визначені пріоритети чи цільові сфери навіть за обмежених ресурсів можуть сприяти отриманню значних результатів (досягнень));
- нестійкості (на процес формування економічного потенціалу ТГ можуть впливати навіть несуттєві обставини або чинники, що можуть призвести до неочікуваних наслідків, ланцюгових реакцій, розвиток яких буде відбуватися за своїми законами);
- постійних флуктуацій (згідно з цим принципом, на економічний потенціал ТГ у тому чи іншому ступені постійно впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, що спричиняють відхилення параметрів потенціалу від очікуваного, планового стану, — так звані флуктуації. Особливо відчутним такий вплив є в кризових ситуаціях, у періоди нестійкого розвитку території та її економічного потенціалу як складної відкритої системи);
- біфуркації розвитку (цей принцип означає те, що внаслідок динамічності зовнішнього і внутрішнього середовищ на певних етапах розвитку ТГ структуру та параметри її економічного потенціалу необхідно змінювати, оскільки вони перестають відповідати вимогам часу, і спрямовувати за обраною (з-поміж альтернатив) траєкторією);
- поліваріантності розвитку (цей принцип пов'язаний із тим, що економічний потенціал ТГ, його структуру та процес формування можна описувати за різними сценаріями (оптимістичний, реалістичний або песимістичний). Реалізація конкретного сценарію буде залежати від дії та характеру впливу множинних чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ території);
- динамічної ієрархичності (формування економічного потенціалу ТГ відбувається під впливом чинників, які формуються на глобальному, національному, регіональному та локальному рівнях і взаємопов'язані між собою);

- нелінійності (процес формування та розвитку економічного потенціалу ТГ є складним, часто суперечливим або, навіть, непослідовним, він залежить від дії цілої низки різноманітних чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ і може мати неочікувані результати. Причому варто наголосити, що інколи й негативні впливи на формування економічного потенціалу та несприятливі умови його розвитку можуть бути конструктивними і виступати поштовхом до його подальшого зміцнення);
- взаємозв'язку, взаємодії та взаємозамінності елементів системи (структурні елементи економічного потенціалу ТГ, перебуваючи в тісному взаємозв'язку та будучи взаємозумовлюваними, для досягнення цілей соціально-економічного розвитку території повинні тісно взаємодіяти, підсилюючи один одного, а за потреби — і навіть заміняти. Ці процеси також можуть створювати інші, відмінні від передбачуваних ланцюгові реакції, сценарії та тенденції розвитку економічного потенціалу).

Концепція синергізму в контексті розвитку економічного потенціалу ТГ має базуватися на самоорганізації — властивості громади самостійно вирішувати питання місцевого значення. Ця норма також закріплена й у чинному законодавстві нашої країни, зокрема у ст. 140 Конституції України [10] та ст. 2 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР [11]. У теорії організації систему вважають самоорганізовуваною, якщо вона здатна самостійно структуруватися в часі, просторі та функціонально без специфічного впливу ззовні. Таким чином, самоорганізація є основою розвитку ТГ, а також її невіддільної складової характеристики — економічного потенціалу. Оскільки самоорганізація насамперед зорієнтована на задіяння та використання внутрішніх можливостей, то аналіз і виявлення додаткових резервів економічного потенціалу ТГ буде слугувати поштовхом до якісних трансформацій і розвитку відповідної громади.

У сучасних умовах увагу необхідно зосереджувати на додаткових резервах, серед яких варто виділити формати роботи, які сприяють розкриттю можливостей нарощення економічного потенціалу і способів досягнення позитивного синергетичного ефекту шляхом організації взаємодії місцевої вади, бізнесу та громади. Реалізація функції організування для забезпечення ефекту синергізму пов'язана з вибором відповідно до ситуації організаційних стилів і форм взаємодій цих суб'єктів, розмежування повноважень і відповідальності між ними, що

дають змогу приймати оптимальні рішення та уникати конфліктів, а також сприяти здійсненню необхідних змін. Отримання синергетичного ефекту від застосування різних форм співпраці місцевої влади, бізнесу та громади (створення громадських рад, консультаційних центрів тощо) можлива в тих ситуаціях, коли зростає роль співробітництва, партнерства в процесі узгодження управлінських ситуацій, і керівники громади, бізнесу, лідери громади усвідомлюють переваги спільної роботи, враховуючи конкретні обставини діяльності. На наше глибоке переконання, місцевий економічний розвиток має відбуватися на засадах забезпечення соціально-економічної рівноваги та системного зростання.

ВИСНОВКИ

Таким чином, формування економічного потенціалу ТГ є тривалим, складним, безперервним і нелінійним процесом. Його ефективність визначається рівнем розвитку та здатністю до раціонального поєднання та використання ресурсного забезпечення, до взаємодії влади, громади і бізнесу, до створення дієвих механізмів управління. Перспективні дослідження мають бути спрямовані на систематизацію чинників впливу на процес формування та забезпечення розвитку економічного потенціалу ТГ, формування методичних підходів до оцінки складових економічного потенціалу, а також ефективності управління його розвитком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Гедз М. Й. Сутність та структура соціально-економічного потенціалу модернізації регіонів [Електронний ресурс] / М. Й. Гедз // *Financial space*. — 2012. — № 2 (6). — С. 33–38. — Режим доступу: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12gmjsts.pdf>.
- Школа В. Ю. Економічний потенціал регіону та його складові [Електронний ресурс] / В. Ю. Школа. — Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/25831/1/Shkola.pdf>.
- Кондратьева М. Н. Актуальные проблемы развития социально-экономических систем в современных условиях: монография / М. Н. Кондратьева, Е. В. Баландина, С. А. Глухова, И. В. Нилова, Т. Н. Шубина, В. А. Романченко. — Ульяновск : УлГТУ, 2012. — 131 с.
- Новіков О. Є. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект / О. Є. Новіков, А. В. Ключник // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. — 2015. — Вип. 2. — Т. 1. — С. 12–19.
- Коритько Т. Структура соціально-економічного потенціалу стійкого регіонального розвитку / Т. Коритько // *Галицький економічний вісник*. — 2012. — № 5 (38). — С. 95–102.
- Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України / К. А. Фісун. — Харків, 2007. — 401 с.
- Бойко Ю. І. Синергетичний ефект як ключовий аспект діяльності об'єднаних територіальних громад / Ю. І. Бойко // *Проблеми теорії та ме-*

- тодології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2018. — Вип. 1 (39). — С. 3–8.
- Кузьмин В. М. Структурування потенціалу територіальної громади [Електронний ресурс] / В. М. Кузьмин, Х. В. Сусяк // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. — С. 177–180. — Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/41.pdf>.
  - Потравка Л. О. Застосування синергетичних принципів до публічного управління / Л. О. Потравка // *Таврійський науковий вісник*. — 2020. — Вип. 1. — С. 177–184. — (Серія : «Економіка»).
  - Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  - Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

REFERENCES

- Hedz, M. Y. (2012). Sutnist ta struktura sotsialno-ekonomichnoho potentsialu modernizatsii rehioniv [The essence and structure of socio-economic potential of regional modernization]. *Financial space*. 2 (6). 33–38. Retrieved from: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12gmjsts.pdf> [in Ukr.].
- Shkola, V. Yu. Ekonomichnyi potentsial rehionu ta yoho skladovi [Economic potential of the region and its components]. Retrieved from: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/25831/1/Shkola.pdf> [in Ukr.].
- Kondrateva, M. N., Balandyna, E. V., Hlukhova, S. A., Nylova, Y. V., Shubyna, T. N., & Romanchenko, V. A. (2012). Aktualnye problemy razvytiya sotsialno-ekonomicheskikh sistem v sovremennykh usloviyakh [Actual problems of development of socio-economic systems in modern conditions]. Ulianovsk, 131 p. [in Russ.].
- Novikov, O. Ye., & Kliuchnyk, A. V. (2015). Ekonomichnyi potentsial sil'skykh terytorii: teoretichnyi aspekt [Economic potential of rural areas: theoretical aspect]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia* [Bulletin of agrarian science of the Black Sea region]. 2. 12–19. [in Ukr.].
- Korytko, T. (2012). Struktura sotsialno-ekonomichnoho potentsialu stiikoho rehionalnoho rozvytku [The structure of socio-economic potential of sustainable regional development] *Halyskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Bulletin]. 5 (38). 95–102. [in Ukr.].
- Fisun, K. A. (2007). Metodolohiia prohramuvannia rozvytku rehioniv Ukrainy [Methodology of programming the development of regions of Ukraine]. Kharkiv, 401 p. [in Ukr.].
- Boiko, Yu. I. (2018). Synerhetychnyi efekt yak kliuchovyi aspekt diialnosti obiednanykh terytorialnykh hromad [Synergetic effect as a key aspect of the united territorial communities]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis]. 1 (39). 3–8. [in Ukr.]. [https://doi.org/10.26642/pbo-2018-1\(39\)-3-8](https://doi.org/10.26642/pbo-2018-1(39)-3-8)
- Kuzmyn, V. M., Susiak, Kh. V. Strukturuvannia potentsialu terytorialnoi hromady [Structuring the potential of the territorial community]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International Humanities Univer-

- sity]. 177–180. Retrieved from: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/41.pdf> [in Ukr.].
9. Potravka, L. O. (2020). Zastosuvannia synerhetychnykh pryntsyviv do publichnoho upravlinnia [Application of synergetic principles to public administration]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk* [Tavriya Scientific Bulletin]. 1. 177–184. [in Ukr.].
  10. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k / 96-VR]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukr.].
  11. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21 travnia 1997 r. № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukr.].

I. B. KOVTUN, PhD in Public Administration, Associate Professor

T. V. TERESHCHENKO, PhD in Economic, Associate Professor

THEORETICAL ASPECTS OF FORMING THE ECONOMIC POTENTIAL OF A TERRITORIAL COMMUNITY: A SYNERGETIC APPROACH

Abstract. *The article is devoted to highlighting the author's views on the theoretical aspects of the application of a synergetic approach to the formation of the economic potential of the modern territorial community. It is established that the potential of the territorial community characterizes many opportunities for its development in terms of using the full range of its resources, features of the past, current and planned structure of its economy, geographical location and other factors. Systematic, reproductive and resource approaches to determining the content of economic potential are described. Particular attention is paid to the system approach, which allows to reveal such aspects to the interpretation of the content of economic potential as elemental, structural, functional, integral and historical. The content and elements of the economic potential of the territorial community are proposed to be considered from the point of view of its resource provision; ability to structure and readiness to carry out socio-economic transformations; formation of the market environment; level and quality of community life; areas of implementation. It is established that since the economic potential of a territorial community is a complex heterogeneous system, synergetics should be applied to its study, which allows to explain the complexity and diversity of social relations and processes occurring in the territorial community, as well as to substantiate the content and logic of its economic potential. The formation of the economic potential of the territory should take into account the systemic principles of the synergetic concept, namely: self-organization; self-reproduction; subordination; openness; resonant influence; instability; constant fluctuations; bifurcation of development; multivariate development; dynamic hierarchy; nonlinearity; interconnection, interaction and interchangeability of system elements.*

Keywords: *potential, economic potential of territorial community, development, local economic development, system, synergy, synergetic concept, synergetic approach.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Ковтун Ірина Броніславівна — канд. наук з держ. упр., доц., Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, вул. Героїв Майдану 8, Хмельницький, Україна, 29013; +38 (067) 900-12-91; iruna_kovtun@univer.km.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8530-8642>

Терещенко Тетяна Василівна — канд. екон. наук, доц., Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, вул. Героїв Майдану 8, Хмельницький, Україна, 29013; +38 (067) 702-78-79; t.tereshchenko@univer.km.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5748-2854>

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kovtun I. B. — PhD in Public Administration, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, 8, Heroiv Maidan Str., Khmelnytskyi, Ukraine, 29013; +38 (067) 900-12-91; iruna_kovtun@univer.km.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8530-8642>

Tereshchenko T. V. — PhD in Economic, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, 8, Heroiv Maidan Str., Khmelnytskyi, Ukraine, 29013; +38 (067) 702-78-79; t.tereshchenko@univer.km.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5748-2854>

